

เทศน์เช้า วันที่ ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๕๒

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองแกว อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ฟังธรรมเนาะ ธรรมเป็นอาหารของใจ ปัจจัย ๔ เป็นอาหารของกาย โลกกับธรรมอยู่ด้วยกัน เวลาทางโลกนะ รูป รส กลิ่น เสียง.. กลิ่น เสียง รูป รส เป็นธุรกิจได้หมดเลย ลือ เห็น ไหม เรื่องลือ เรื่องกลิ่น กลิ่นทำน้ำหอมต่างๆ เขาทำของเขาเนาะ รูป รส กลิ่น เสียง ทางโลกมัน เป็นธุรกิจ มันเป็นผลประโยชน์ แต่ในการประพฤติปฏิบัติ

“รูป รส กลิ่น เสียง เป็นบ่วงของมาร เป็นพวงดอกไม้แห่งมาร”

มันล่อหัวใจ หัวใจนี้มันจะติดไปในรูป ในรส ในกลิ่น ในเสียง รูป รส กลิ่น เสียง ทำให้ หัวใจนี้ฟุ้งซ่าน มันสัมผัสของมัน มันมีข้อมูลของมัน มันพอใจของมันสิ่งใด มันต้องการ ประารถนาสิ่งนั้น สิ่งของมันพอใจปรารถนา มันมีความสุขของมัน มันมีความพอใจของมัน มันก็เป็นอนิจจัง มันเป็นเครื่องล่อ มันเป็นบ่วงคล้องคอ มันเป็นที่รัดคอ รัดจิตนั้นใจ รัดจิตนั้นใจห้าม ปลักอยู่กับกิเลสตัดหาความทะยานอยาก

กิเลสตัดหาความทะยานอยากเกิดมาจากใจ เกิดมาจากเรา เราไปมองแต่กิเลสตัดหา ความทะยานอยากจากภายนอก เราไปมองสิ่งข้างนอกเป็นเรื่องเขาทำร้ายเรา เขากลับแกล้งเรา เขาโจมตีเรา เขาเบียดเบียนเรา แต่เราไม่เคยเห็นเลยว่ากิเลสตัดหาความทะยานอยากมัน เบียดเบียนเรา มันกลับแกล้งเรา มันทำร้ายเรา กลับแกล้งนะ มันทำให้เราผลิตเพลินในชีวิต

นี่วันคืนที่ล่วงไปๆ เห็นไหม ชีวิตที่ได้มา วันเวลาที่ได้มา คือวันเวลาที่เสียไป คนเกิดมานะมีศักยภาพเสมอกัน คนเกิดมาแล้วมีโอกาสดูเหมือนกัน เพราะคนเกิดมามีชีวิต มีความรับรู้ คนตายแล้วจิตออกจากร่างไป นี่ศพเผาไฟมันยังไม่เดือดร้อนอะไรเลย มันไม่เคยทุกข์ร้อน สิ่งใดๆ เลย เขาเอามันเสียบเข้าไปในกองไฟนะ เเผาจนมันงออย่างไร มันก็ไม่เรียกร้องอะไรเลย เห็นไหม นี่เพราะมันไม่มีชีวิต เพราะจิตวิญญาณออกจากร่างกายนี้ไป

คนเกิดมานี้ปฏิสนธิจิต คูสิประจำเดือนมาแต่ละคน เห็นไหม มันขับถ่ายทิ้งไป ไข่เป็นล้านๆ ฟอง แต่เวลาปฏิสนธิจิต สเปิร์มเข้าไปผสม แล้วมีปฏิสนธิวิญญูณเข้าไป นี่ปฏิสนธิจิต จิตมันเกิดในไข่ของมารดา มันต้องทนทุกข์ทรมานในวิญญูณ ในภพหนึ่ง ในครรภ์ ๙ เดือน แล้วมันคลอดออกมา

นี่สิ่งที่มีชีวิตคลอดออกมามีชีวิต มีความรับรู้สึกรู้สึก มีความรู้สึก รู้ทุกข์ รู้ดี รู้ชั่ว ความรู้ต่างๆ มันรู้หมด แต่เพราะมันไร้เดียงสา ไร้เดียงสาเราต้องถนอมรักษาขึ้นมาจนมันมีการศึกษา มีการแสวงหา มีการดิ้นรน เห็นไหม นี่ก็เลศตักหาความทะยานอยากมันแสดงออกตรงนี้ ตรงที่มันต้องเอาตัวรอดไง แต่การเอาตัวรอด มันว่ามันจะเอาตัวรอดแต่มันเอาตัวมันไม่รอด มันไม่รอดเพราะอะไร? เพราะเป็นเรื่องโลก เรื่องโลกเอาไม่รอดหรือ เอาชีวิตเราไม่รอด

ชีวิตเรามันเป็นจริงตามสมมุติใจ มันเกิดขึ้นมาแล้วมันต้องตายเป็นธรรมดา

“ชีวิตนี้มีการพลัดพรากเป็นที่สุด”

ชีวิตนี้มีการพลัดพรากเป็นที่สุด ถึงที่สุดจิตต้องออกจากร่างไปเป็นธรรมดา ทีนี้ชีวิตนี้มีการพลัดพรากเป็นที่สุด แต่ถ้าเราไม่มีศาสนา ไม่มีที่พึ่งอาศัย เห็นไหม เราไม่มีศาสนา ไม่มีหลักยึดของเรา เราก็อาเราศึกษาอะ

โลกกับธรรม นี่โลกกับธรรมเวลาประพฤติปฏิบัติ กลิ่น ได้กลิ่น ได้รับรู้รสต่างๆ ได้กลิ่นรับรู้ต่างๆ มันก็ว่าสิ่งนั้นมันรู้มันเห็น คูสิเปลือกไข่ นี่ฟองไข่ เห็นไหม เนื้อไข่ขาว ไข่แดงมันอยู่ในเปลือกไข่ ในเปลือกไข่ที่เราจะเอาไข่เคลื่อนย้ายไปไหน เราก็ต้องจับไข่ฟองนั้นเคลื่อนย้ายไป

นี่ก็เหมือนกัน สิ่งที่เป็นความรู้ในใจนั้น คือเนื้อไข่ คือไข่ขาว ไข่แดง ในใจนั้น เห็นไหม ความรู้สึก กลิ่นรับรู้ต่างๆ มันเป็นเปลือกไข่ มันครอบงำจิตอยู่ ถ้าครอบงำจิตอยู่ สิ่งที่เราศึกษาขนาดไหนก็แล้วแต่มันเป็นเปลือกไข่ เปลือกไข่มันหุ้มไข่เอาไว้วันะ ไข่ฟองนั้นเป็นประโยชน์เมื่อเราไปตอกใส่เตาใส่กระทะเมื่อไหร่ มันก็เป็นอาหารให้เรา

นี่ก็เหมือนกัน แต่เปลือกเขาต้องทิ้ง เปลือกเขาต้องทิ้งนะ เขาเอาแต่เนื้อไข่ไว้กินนะ เพื่อเป็นประโยชน์กับอาหารเรา นี่ความคิด เห็นไหม ความคิดที่มันเป็นประโยชน์ในโลกุตตรปัญญา ความคิดทางโลกมันเป็นเปลือกไข่ เปลือกไข่กินไม่ได้ เปลือกไข่กินไม่ได้หรือ แต่มันอาศัยกันไป อาศัยที่รักษาฟองไข่ไว้

นี่ความรับรู้สึกต่างๆ เรื่องกลิ่น เรื่องรส เวลาประพฤติปฏิบัติไปมันเป็นธรรมดาของมัน มันต้องรู้อย่างนั้นแหละ มันต้องรู้ มันต้องเห็นของมัน เพราะมันจะหุดสั้นเข้ามา มันทวนกระแส เข้ามา จิตมันทวนกระแสเข้ามา สิ่งที่อยู่ สิ่ง que เห็นนั้นมันเป็นบ่วงของมาร มันเป็นพวงดอกไม้แห่งมาร เห็นไหม แต่ทางโลกเขา นี่เป็นผลประโยชน์ของเขา ถ้าเขารู้จักใช้สอยนะ แต่ทางโลก ถ้าไม่รู้จักใช้สอยมันก็เป็นโทษกับเรานะ มันเป็นคาบสองคม

คุณติณนินทา สรรเสริญนี่คนชอบมาก ติณนินทาคนเสียใจมาก มันก็มาจากไหนล่ะ? มันก็มาจากเสียง มาจากสิ่งที่เขาเล่าลือกันมา นี่กลิ่นมันก็มาจากความรู้ของเรา กลิ่นหอม กลิ่นเหม็น เห็นไหม กลิ่นเหม็นมันเป็นการปรารถนาของแมลงวัน กลิ่นหอมมันเป็นสิ่งที่ปรารถนาของแมลงผึ้ง นี่เราจะเป็นอะไร? ใจเราจะเป็นอะไร? เราจะเอากลิ่นไหน? ถ้าเราเอากลิ่นไหน เห็นไหม กลิ่นมันก็คือกลิ่น มันอาศัยดำรงชีวิตของพวกสัตว์ แต่ของเรานี้สิ่งรับรู้เพื่อเราสื่อสารกัน นี่เป็นเรื่องโลกนะ

ถ้าเรื่องธรรมนี้มันจะหุดสั้นเข้ามา มันต้องทำความสงบของใจเข้ามา ถ้าทำความสงบใจเข้ามา เห็นไหม มันเป็นเรื่องใจ มันไม่ใช่เปลือกใจ ถ้าเป็นเนื้อใจไม่ใช่เปลือกใจ นี่สิ่งที่รับรู้ คุณเนื้อใจมันจะมีประโยชน์กับร่างกายไหม? มันเป็นเรื่องใจไหม? คุณเขาออกกำลังกายขึ้นมา เขากินไข่ เช้าฟองหนึ่ง ร่างกายของเขาจะใช้สารอาหารครบของเขา

นี่ก็เหมือนกัน ถ้าหัวใจมันหุดสั้นเข้ามา เห็นไหม มันเป็นเรื่องใจ ถ้าเนื้อใจนี้ปัญญา มันเกิดขึ้นมา ปัญญา มันเกิดได้เป็นโลกุตตรปัญญา โลกุตตรปัญญาที่เกิดขึ้นมานี้มันต้องมีความสงบ สงัดของมันเข้ามา สงบสงัด ทำไมถึงต้องสงบล่ะ? ถ้าไม่สงบมันฟุ้งซ่านเป็นธรรมดา คุณเราหยิบไข่ไปมันจะโดนเนื้อใจไหม? มันมีเปลือกใจกั้นอยู่

ความคิดของเราโดยความเห็นของเรา มันเป็นเรื่องเปลือกใจทั้งนั้นแหละ ธรรมชาติของมัน เป็นธรรมชาติของมัน นี่เรื่องโลกๆ นะ เรื่องโลกถ้าใครมีปัญหา ใครรู้จักใช้สอยมัน มันเป็นการดำรงชีวิตของเขาได้ ดำรงชีวิตเขาจะ

คุณคุณนักกฎหมาย เห็นไหม เขาชำนาญทางกฎหมาย ยิ่งมีความชำนาญการ เขายังไม่ต้องทำอะไรเลย เขาแค่บริหารจัดการนะ ผลประโยชน์ตอบแทนเขามหาศาลเลย นักกฎหมายฝึกหัด เขาว่าความขนาดไหนเขาจะได้ผลประโยชน์น้อยมาก

นี่ก็เหมือนกัน ในโลกียปัญญา ความชำนาญของเขา ความรู้ของเขา แต่! แต่เขาได้สิ่งใดไปล่ะ? เขาได้อะไรเป็นผลประโยชน์ของเขาไป แต่ถ้าเรามีสติสัมปชัญญะ เห็นไหม เรารู้ถึงผลประโยชน์ในศาสนา ศาสนานี้ทำให้เราพ้นจากทุกข์ได้ ศาสนาทำให้เราเห็นข้อเท็จจริงได้ ถ้าเราเห็นข้อเท็จจริงได้นะ

นี่กุสลา ชัมมา อกุสลา ชัมมา คนทำความดีมา ความชั่วมา ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ทำความดีได้มา ความดีอันนั้นมันมีคุณวิภาวะ มันย้อนกลับมา มันทำความสงบของใจเข้ามา นี่กุสลา ชัมมา อกุสลา ชัมมา.. โอปนยิโก ร้องเรียกสัตว์ทั้งหลายมาดูธรรม ถ้าจิตมันสงบนะ มันจะเรียกสัตว์ทั้งหลายมาดูธรรม เพราะมันเป็นความแปลกประหลาด เป็นความมหัศจรรย์ของเรา เห็นไหม ของผู้เห็นนะ ของนั้นมันเป็นความมหัศจรรย์มาก

เรียกสัตว์ทั้งหลายมาดูธรรม มาดูหัวใจที่สงบนี้ไง ดูหัวใจที่มันมีความชุ่มชื้นของมัน ใจ มาดูหัวใจที่มันมีความอึมเิบในหัวใจ หัวใจอย่างนี้โลกเขาหากันไม่ได้ โลกเขาหาความสุขกันด้วยปัจจัยเครื่องอาศัย เขาจะหาความสุขกันด้วยอามิส นี่มันไม่มีความสุข เพราะมันต้องเสพเสพจนเป็นความพอใจของมัน มันถึงจะเป็นความพอใจ มันก็ว่าเป็นความสุขอันหนึ่ง เห็นไหม

“ทุกข์ตั้งอยู่ ทุกข์เกิดขึ้น ทุกข์ดับไป”

มันเป็นความทุกข์ ถ้าทุกข์มันดับไป มันพอใจชั่วคราว เดี่ยวทุกข์มันก็เกิดอีก แต่ความสงบของใจ เวลามันสงบเข้ามามันเป็นสัจจะความจริงของมัน แต่มันก็เกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป เหมือนกันเพราะมันเป็นอนิจจัง ในเมื่อเป็นสัมมาสมาธิมันเป็นอนิจจัง ถ้าเกิดปัญญา ปัญญาที่เป็นอนิจจัง

ปัญญานี้เป็นปัญญาอนิจจัง ถ้าเราไม่มีสติปัญญานะ มันเกิดขึ้นโดยธรรมชาติของมัน แล้วอยู่ชั่วคราวแล้วก็ดับไปเป็นธรรมดา นี่ก็เป็นอนิจจัง! แต่ถ้ามีสติสัมปชัญญะ เห็นไหม เรารู้คั่นของเราขึ้นมามันเป็นอนิจจัง

“สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีการเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นต้องดับเป็นธรรมดา”

สิ่งที่เกิดขึ้นมันเป็นอนิจจัง สิ่งใดเป็นอนิจจังสิ่งนั้นเป็นทุกข์ สิ่งใดเป็นทุกข์สิ่งนั้นเป็นอนัตตา.. สิ่งที่มีมันเป็นอนิจจัง เห็นไหม สิ่งที่เป็นอนิจจังเป็นทุกข์ เป็นทุกข์เพราะอะไร? เพราะมันไม่ได้สมความปรารถนาเรา เวลาเรากวนาขึ้นมา เราอยากมีปัญญา เราอยากประสบ

ความสำเร็จ แล้วมันไม่ได้สมความปรารถนาที่ว่าทุกข์ๆ ทุกข์มาก ทุกข์นั้นเป็นอนัตตา เพราะเราเคยทุกข์มาพอแรงแล้ว ทุกข์มันอยู่ชั่วคราว เกิดขึ้น ตั้งอยู่และดับไป มันเป็นอนัตตา

มันเป็นธรรมชาติของมันอยู่แล้ว แต่ไม่มีใครไปเห็นมัน ไม่มีใครไปสัมผัสมัน คุณดูพายุ มันเกิดคนละอำเภอ คนละจังหวัดกับเรา เราเห็นข่าวสารนี้เรารู้หมดแหละ แต่มันไม่เกิดกับเรา ความเสียหายไม่เกิดกับเรา เราไม่ได้รับผลประโยชน์จากน้ำที่เป็นประโยชน์กับเรา นี่พายุมันเกิดขึ้น เห็นไหม มันมีความเสียหาย แล้วมันก็เอาน้ำมา เอาความชุ่มชื้นมาเหมือนกัน

นี่ก็เหมือนกัน เวลาปัญญาเกิดขึ้นจากเรา เวลาปัญญาที่เราสัมผัสปัญญะ เรามีความสงบของใจขึ้นมา มันเกิดปัญญาเราขึ้นมา ปัญญาที่มันเกิดขึ้นมันก็เป็นอนัตตา.. มันเป็นอนัตตา ถ้ามันเกิดขึ้นกับเรา มันก็ควบคุมไม่ได้ เห็นไหม เราควบคุมไม่ได้ ถ้ามีสติสัมปชัญญะเราฝึกฝน ถ้ามีการฝึกฝน มีการฝึกหัดของมันไป นี่มันเป็นอนัตตา

“ยถากุตัง ญาณทัศนัง”

ยถากุตังเกิดขึ้นกับเรา มีเกิดญาณหยั่งรู้กับเรา นี่ความรู้ความหยั่งรู้มันเกิดจากไหนล่ะ? คุณดูเวลาเราได้กลิ่นต่างๆ กลิ่นจากจมูก ได้กลิ่น เรามีความอยาก มีความต้องการไปหมดเลย แล้วได้ถ้ารับรู้รสล่ะ? เห็นไหม กลิ่นเรากินไม่ได้นะ กลิ่นนี้มันสัมผัสได้ แต่อาหารเรารับรู้รสได้ในลิ้นของเรา แล้วลงไปในกระเพาะของเรา มันจะมีประโยชน์กับร่างกายของเรา

ปัญญาที่เกิดขึ้นกับเรา เห็นไหม โลกียปัญญา ปัญญาที่เกิดขึ้นจากเปลือกของใจ ปัญญาที่เกิดขึ้นจากของเรา ปัญญาที่เกิดขึ้นมาอย่างนี้ โดยธรรมชาติมันปฏิเสธไม่ได้ว่าไม่มี แต่สิ่งนี้มีขึ้นมา ถ้าเรามีครูบาอาจารย์ เห็นไหม นี่ทุกคนจะบอกว่า “มีปัญญา ใช้ปัญญาไปแล้ว ปัญญาเกิดขึ้นเป็นอนิจจัง”

มันเป็นเปลือกใจ คำว่าเป็นเปลือกใจนี้มันเป็นสัญญา มันเป็นการจำมา คุณดูเกมกีฬา เห็นไหม คุณดูเราเห็นเขาเล่นกีฬา เราต้องวางเทคนิคเพื่อแก้เกมกัน เกมกีฬานี้เรารู้ทะลุปรุโปร่งไปหมดเลย แต่กีฬาของเราไม่สามารถทำเต็มได้ กีฬาของเราจะไม่มีความประโยชน์เลย มีแต่แพ้กับแพ้

นี่ก็เหมือนกัน ในเมื่อเกิดปัญญากับเรา นี่มันเป็นโลกียปัญญา เห็นไหม มันไม่ประสบความสำเร็จ ถ้าจิตประสบความสำเร็จเข้ามามันจะเป็นโลกุตตรปัญญา แล้วโลกุตตรปัญญาที่มันใคร่ครวญกัน มันทำลายกัน มันทำลายอันนั้นคือเต็มของมัน เวลามันปล่อยวางชั่วคราว ปล่อย

วางชั่วคราวนี่มันเป็นตทั้งคปทาน ตทั้งคปทานเพราะจิตนี่พื้นฐานมันมีความสงบของมันเข้ามา มีสติสัมปชัญญะเข้ามา มันใคร่ครวญเข้ามา มันปล่อยวางชั่วคราว นี่มันทำเต็มตลอดไป

แต่แต่นี้ กาลเวลานะ เวลาของเกมมันยังไม่จบ ในเมื่อเกมยังไม่จบ กิเลสมันก็ทำเต็มของมัน เห็นไหม มันจะบอกว่า “ใช่แล้ว พอแล้ว รู้แล้ว เข้าใจแล้ว” นี่ธรรมะรู้ตั้งแต่ยังไม่เกิดนะ นี่ยังไม่เกิดขึ้นมามันรู้หมดแล้ว ธรรมะนี่รู้หมดเลย แล้วมันได้ผลอะไรขึ้นมา มันไม่ได้เต็มอะไรของมันขึ้นมาเลย เห็นไหม แต่ถ้ามันทำถึงที่สุดของมัน นี่ความฝึกฝนบ่อยครั้งเข้า บ่อยครั้งเข้า ตั้งแต่ตทั้งคปทานจนเป็นสมุจเฉทปทาน ความที่สมุจเฉทปทาน มันสมุจเฉทปทานอย่างไร?

นี่ใจ “โลกกับธรรม” ความคิดธรรมะ ตรีกในธรรมะนี่ตรีกโดยโลก ตรีกโดยตัวตนของเรา แต่ถ้าจิตมันสงบเข้ามา ตัวตนมันสงบตัวลง แล้วมันออกใช้ปัญญา ออกใช้ปัญญา เห็นไหม สังขารเหมือนกัน สังขารอันหนึ่งเป็นสังขารโดยทิวภูมิณะ สังขารโดยตัวตนของเรา สังขารโดยเราคิด เราปรุง เราแต่ง สังขารอันหนึ่งเป็นสังขารจากสมาธิรองรับ มันตัดตัวตนของเรา ตัดเราออกไป

มันเป็นโลกุตตระเพราะอะไร? เพราะว่ามันเป็นธรรม มันเป็นสภาวะธรรม มันเป็นปัจจุบันธรรม ธรรมที่เกิดขึ้นจากสัมมาสมาธิ ธรรมที่เกิดขึ้นจากความสงบของใจ ธรรมที่เกิดขึ้นจากฐานที่ตั้ง ธรรมที่เกิดขึ้นจากที่มาที่ไปไง แต่ธรรมของเรามันไม่มีที่มาที่ไป มันมาจากสัญญา มันมาจากไม่มีฐานรองรับ มันไม่มีกรรมฐาน ไม่มีสมถกรรมฐานรองรับ มันไม่มีสมาธิรองรับ

ปัญญาเกิดขึ้น ปัญญาอย่างนั้นมันเป็นปัญญาขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นปัญญาสาธารณะ เป็นธรรมชาติ.. เขาว่า “ธรรมะเป็นธรรมชาติ ธรรมะเป็นธรรมชาติ” แต่ถ้าเป็นธรรมของเรานะมันเกิดจากตัวตน มันเกิดจากความเป็นสมาธิกับเรา เห็นไหม มันเป็นปัญญาของเรา มันชำระกิเลสของเรา เรารู้ของเรา มันเป็นธรรมะส่วนบุคคล มันเป็นธรรมะจากจิตดวงนั้น จิตดวงนั้นสัมผัสขึ้นมา นี่โลกุตตระปัญญาเกิดขึ้นมา ปัญญาเกิดขึ้นมา

นี่โลกีย์ปัญญา โลกุตตระปัญญา มันแตกต่างกันมาก.. แตกต่างอันหนึ่ง แตกต่างแบบโลกีย์ปัญญา ต้องทบทวน ต้องฝึกฝน ต้องหมั่นฝึกซ้อมตลอด อันนั้นมันจะเป็นโลกีย์ปัญญาเพราะมันหลงลืม ถ้าเป็นโลกุตตระปัญญา เห็นไหม มันเป็นสังขาร มันไม่ลืมเลยนะ ใครสัมผัสสมาธิ ใครสัมผัสปัญญา มันจะสั่งใจไปตลอดเวลา มันจะสั่งหัวใจไปเลย เพราะอะไร? เพราะมีความสุขวันนั้น เพราะมันสั่งอยู่กับหัวใจ เพราะหัวใจเป็นคนรับรู้ หัวใจเป็นผู้สัมผัส

นี่ใจโลกุตตรปัญญา แล้วถึงที่สุดถ้ามั่นขาคณะ จิตนี้มันกลั่นมาจากอริยสัจ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค.. ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค เป็นอริยสัจ แล้วจิตนี้มันกลั่นออกมา จิตนี้มันได้การกระทำของมรรคญาณ เห็นไหม มรรคญาณคือในอริยสัจ ในมรรคที่มันสร้างขึ้นมานั้นทำของมันขึ้นมา แล้วมันเป็นสัจจะความจริง มันเป็นปัจจุบันขึ้นมา แล้วมันทำลายตัวมันเองออกมา

นี่จิตมันกลั่นมาจากอริยสัจ เห็นไหม ขณิกัตถ์ ญาณทัสนะมันรู้ณะ รู้ว่าดับแล้ว รู้ว่าสิ่งใดเกิดขึ้น.. สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีการเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นต้องดับเป็นธรรมดา รู้จริง เห็นจริง ปล่อยวางตามความเป็นจริง นี่ใจไม่ธรรมดา ธรรมดาไม่ได้ มันเห็นจริงของมัน มันเป็นธรรมะที่เหนือสังขารเหนืออริยสัจ เห็นไหม

นี่สัจจะ อริยสัจจะ แล้วจิตนี้มันกลั่นออกมาจากอริยสัจ นี่มันธรรมดาไปที่ไหน? มันเหนือธรรมชาติ เหนือธรรมดาทั้งหมด เพราะมันเป็นอกุปปธรรม ไม่อยู่ในวิญญูะ ไม่อยู่ในอำนาจของใคร มันเป็นวิญญูะ มันหมุนออกไปเป็นชั้นเป็นตอนเข้าไป จนกระทำเข้าไป เห็นไหม

นี่ธรรม! ธรรมกับโลกนะ เราเกิดมากับโลก เรามีปฏิสนธิจิต เราเกิดจากท้องพ่อท้องแม่ เกิดจากอวิชชา มีจิตนี้เป็นพื้นฐาน นี่เกิดจากโลกปฏิเสชไม่ได้ เราปฏิบัติโดยโลก แล้วถ้าปฏิบัติเป็นจริงขึ้นมาปฏิบัติโดยธรรม ถ้าเป็นธรรมะขึ้นมา ธรรมกับโลกอยู่ด้วยกัน นี่ตกข้างซ้าย ตกข้างขวา เห็นไหม มัชฌิมาปฏิปทา ธรรมที่เป็นสัจจะความจริง ที่เกิดขึ้นจากหัวใจของเรา การกระทำของเรา แล้วจะเป็นผลประโยชน์ของเรา เอวัง